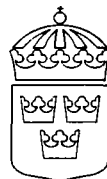

Finansutskottets yttrande

1991/92:FiU2y

Privatisering av statligt ägda företag, m.m.
(prop. 1991/92:69)

1991/92
FiU2y

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 26 november 1991 beslutat bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:69 om privatisering av statligt ägda företag, m.m. jämte motioner såvitt gäller SKDföretagen AB.

Propositionen

I propositionen begär regeringen ett bemyndigande för att kunna genomföra försäljning helt eller delvis av statens aktier i 35 aktiebolag. I vissa särskilda fall kan det dock vara motiverat att staten behåller ett minoritetsintresse för att i någon mån kunna påverka företagens verksamhet. Det begärda bemyndigandet innefattar även möjlighet för regeringen att verka för en minskning av statens ägarandel t.ex. genom att tillstyrka en nyemission till andra än staten. De bolag som avses finns förtecknade i en bilaga. Under Civildepartementet i denna bilaga anges SKDföretagen AB.

I propositionen framhålls att allmänhet och anställda bör ges bred möjlighet att teckna aktier. De anställda bör få möjlighet att bli delägare i de företag där de arbetar.

Endast företag som bedriver kommersiell verksamhet och som arbetar på konkurrensutsatta marknader bör bli föremål för försäljning.

Statens ägande av företag representerar ett betydande kapital. Generellt bör gälla att statens tillgångar bör säljas till ett marknadsmässigt pris och vid en kommersiellt riktigt vald tidpunkt.

Motionerna

I detta yttrande behandlar utskottet motionerna 1991/92:N20 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) och 1991/92:N22 av Lars Werner m.fl. (v).

Frågan om att privatisera SKDföretagen AB behandlas inte i någon motion. Motionerna innehåller ett allmänt avslag på propositionen, men i båda motionerna nämns att omstruktureringar bland de statliga bolagen kan bli aktuella. Det finns enligt motion N22 (v) viss verksamhet som det inte finns anledning att bedriva i statlig regi. Korvfabriker och läskedrycksföretag nämns som exempel.

Allmänt om SKDföretagen

Företagsgruppen bildades år 1989, med SKDföretagen AB som moderbolag. Flera av de ingående företagen har en lång och stabil historia. Grunden för verksamheten utgjordes av den verksamhet som Statskonsult och DAFA bedrev. Statskonsult bildades i slutet av 1960-talet. DAFA bildades år 1970 som uppdragsmyndighet men ombildades till aktiebolag år 1986. Verksamheten har successivt vidareutvecklats och omstrukturerats. Nya verksamheter har tillkommit samtidigt med att andra har avvecklats.

I dag består koncernen av ett trettiotal företag verksamma inom områdena informationsbehandling/ADB, organisations- och kompetensutveckling samt försäljning av information, programprodukter och datorer. I vissa dotterbolag finns andra delägare än staten.

Företaget finns representerat på ett antal orter i landet från Malmö i söder till Kiruna i norr.

År 1990 var omsättningen 956 milj.kr. och antalet anställda närmare 900. DAFA är störst med ca 400 anställda.

Offentliga och privata sektorn svarar för vardera cirka hälften av koncernens omsättning.

Under de senaste åren har verksamheten expanderat med 30 % per år samtidigt som branschen som helhet vuxit med 15 %. Företagsgruppen har en uttalad ambition att bli ett av de fem största företagen på marknaden i Norden.

Inom SKDföretagen har frågan om ägarkomplettering diskuterats sedan något år tillbaka. Företagsgruppen arbetar på en marknad där den för att nå långsiktig tillväxt och lönsamhet sannolikt kommer att behöva förstärka sin kapitalbas. En kapitalökning skulle kunna ske i samband med en ägarkomplettering. Det finns på servicebyråområdet alltså betydande stordriftsfördelar att vinna. En viktig förutsättning för en framtida ägarkomplettering anges också vara att personalen ges möjlighet att bli delägare. Det ger stimulans till personal och ledning, vilket är viktigt i konsultföretag, där personalen är företagets huvudsakliga tillgång.

SPAR-registret

Avgränsningen mot SPAR-registret klargjordes i samband med bolagsbildningen av DAFA. Beställningar görs av SPAR-nämnden och DAFA gör bearbetningarna.

Utskottets överväganden

Den statliga företagssektorn är mycket stor, och den omfattar mycket skiftande verksamheter. Inom sektorn finns både små bolag och stora industriföretag. Verksamheten spänner över vida fält alltifrån stålproduktion och omfattande skogs- och jordbruksegendomar till invest-
mentbolag och kreditinstitut.

Det statliga företagsägandet har inte alltigenom varit en del av en medveten och planerad strategi. Det har ofta varit speciella och tillfälliga orsaker som utgjort skälet till att staten engagerat sig i olika bolag. Det kan ha funnits välgrundade motiv för ett statligt engagemang i ett visst företag vid en viss tidpunkt. Detta ställningstagande har emellertid sällan omprövats när förutsättningarna förändrats. Mer sällan finns det enligt utskottets mening anledning till fortsatt och utvidgat statligt engagemang. Det finns som utskottet ser det en rad principiella problem förknippade med statligt ägande. Om staten uppträder som företagsägare och själv agerar på den marknad staten har till uppgift att ange spelregler för, uppstår en uppenbar risk för osund konkurrens. Regeringen kan tvingas ta hänsyn till olika intressen som gör att konkurrensen snedvrids. Utskottet delar således regeringens uppfattning att rättvisan och den fria konkurrensen kräver att staten står neutral mellan olika företag.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört tillstyrker utskottet att regeringen ges bemyndigande att vid lämplig tidpunkt och på de villkor som anges i propositionen sälja aktier i SKD-företagen. De villkor som uppställs i propositionen bl.a. om att verksamheten bedrivs på en konkurrensutsatt marknad är uppfyllda. Som framgått torde det i detta sammanhang vara av särskilt värde att de anställda i företagen, moderföretaget och dotterbolagen, ges tillfälle att bli delägare i företaget.

Finansutskottet vill avslutningsvis framhålla att det finns viktiga principiella frågor förknippade med försäljning av statliga bolag som sammanhänger med reglerna för förfogandet över statens egendom. I regeringsformen (RF 9:8) stadgas att statens medel och övriga tillgångar står till regeringens disposition. Av RF 9:9 framgår att riksdagen fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den. Riksdagen kan därvid föreskriva att åtgärd av visst slag inte får vidtas utan riksdagens tillstånd.

Finansutskottet har behandlat dessa principiella frågor bl.a. i ett yttrande till trafikutskottet (FiU 1987/88:3y). Utskottet konstaterade därvid att några grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den inte har fastställts av riksdagen. Däremot har riksdagen föreskrivit att vissa åtgärder, t.ex. försäljning av fast egendom vars värde överstiger vissa beloppsgränser inte får vidtas utan riksdagens tillstånd.

I proposition 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken, som för närvarande bereds av finansutskottet, anges en strategi för statens förmögenhetsförvaltning. Dessa riktlinjer har emellertid inte förelagts riksdagen för godkännande. De har inte heller föranlett något motionsyrkande. Finansutskottet anser emellertid det angeläget att riksdagen snarast fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den. Det ankommer på näringsutskottet att bedöma i vilken utsträckning detta är behövligt i samband med privatisering av statligt ägda företag och hur de i så fall bör utformas.

Finansutskottet förutsätter att frågan om hur inkomsterna av försäljning av statliga företag skall användas, liksom vilka generella principer som skall gälla för den statliga förmögenhetsförvaltningen, kommer att behandlas i anslutning till att riksdagen tar ställning till de budgetpolitiska riktlinjerna i samband med budgetregleringen. Dessa frågor kan självfallet inte ses isolerade från övriga statsinkomster eller statsutgifter. Som allmän princip bör, som föreslås i proposition 1991/92:38, gälla att kapital som frigörs på detta sätt används till investeringar som skapar förutsättningar för tillväxt, dvs. har en hög samhällsekonomisk avkastning, eller för att amortera på statsskulden.

Stockholm den 3 december 1991

På finansutskottets vägnar

Per-Ola Eriksson

I beslutet har deltagit: Per-Ola Eriksson (c), Hans Gustafsson (s), Lars Tobisson (m), Bengt Wittbom (m), Allan Larsson (s), Roland Sundgren (s), Per Olof Håkansson (s), Tom Heyman (m), Lisbet Calner (s), Stefan Attefall (kds), Bo G Jenevall (nyd), Roland Larsson (c), Sonia Karlsson (s), Alf Egnerfors (s) och Olle Schmidt (fp).

Avvikande mening

Hans Gustafsson, Allan Larsson, Roland Sundgren, Per Olof Håkansson, Lisbet Calner, Sonia Karlsson och Alf Egnerfors (alla s) anser att den del av finansutskottets yttrande som under utskottets överväganden börjar med "Den statliga" och slutar med "i företaget" bort ha följande lydelse:

Den statliga företagssektorn är relativt omfattande. Inom sektorn finns både små och stora bolag. Inslaget av basindustri är förhållandevis stort, men det finns också företag inom t.ex. elektronik, bioteknik och livsmedel.

Som redovisas i den socialdemokratiska motionen har det statliga företagsägandet tillkommit dels för att skydda viktiga naturtillgångar såsom skogen och malmen bl.a. i Norrland, dels av sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska skäl.

Under den socialdemokratiska regeringen utvecklade och stärkte den statliga företagsgruppen både sin finansiella styrka och sin konkurrenskraft och står nu relativt stark. Den statliga företagsgruppen utgör en viktig drivkraft i den svenska ekonomin. Det statliga ägandet utgör också, tillsammans med de kooperativa företagen, en betydelsefull motvikt till den privata ägarkoncentrationen.

Utskottet ser regeringens förslag om en utförsäljning av de statliga företagen som främst ett ideologiskt motiverat ingrepp. Även om den

uttalade ambitionen är att vid försäljningen försöka sprida aktieägandet och erbjuda småsparare och anställda att teckna aktier, visar erfarenheterna att dessa redan inom något år ofta har sålt aktierna vidare. Det är vidare svårt att förstå varför man vill avyttra statliga aktier för 10 miljarder årligen och successivt urholka den kapitalbas som år 1990 gav ett resultat efter finansiella poster på drygt 20 miljarder kronor. Regeringen har inte visat hur den ska åstadkomma en bättre avkastning på detta kapital genom en alternativ placering.

Som framhålls i den socialdemokratiska motionen kommer en utförsäljning i den omfattning som föreslås i propositionen att ta i anspråk en stor del av det riskkapital som behövs för näringslivet, inte minst för de mindre företagen. Det årliga behovet av nyteckningar i börsföretagen kan uppskattas till 10 à 20 miljarder kronor per år under den första halvan av 1990-talet. Därtill kommer krav till följd av behoven av uppstädning på fastighets- och finansmarknaderna på uppskattningsvis 5 miljarder kronor. Det sammanlagda behovet kan således komma att uppgå till 15–25 miljarder under de närmaste åren. Detta kan jämföras med att volymen nyteckningar och nyintroduktioner på Stockholmsbörsen under det för börsen unika 1980-talet uppgick till 5 à 10 miljarder per år.

Utskottet ser mot denna bakgrund med stor oro på regeringens planer att sälja aktier för 10 miljarder per år under överskådlig tid framöver. Näringslivets möjligheter att nyemittera aktier via börsen krymper därmed. Andra företag än de allra största och internationellt mest kända kommer att trängas ut. De mindre företagen kommer således att drabbas hårt.

Utskottet anser att förslaget i propositionen att privatisera statliga företag verkar mindre väl övervägt vad gäller de samlade effekterna för de mindre och medelstora företagen. Förslaget bör därför avslås av riksdagen. Staten bör även fortsättningsvis kunna äga och driva företag. Ett aktivt ägande innefattar förändringar i det statliga ägandet, omstruktureringar, försäljningar och utökningar av ägandet. En prövning måste göras i varje enskilt fall. Utgångspunkten måste vara att det är näringspolitiskt motiverat och skapar goda förutsättningar för företaget. Vad utskottet anfört hör riksdagen med bifall till motion N20 (s) som sin mening ge regeringen till känna.

